

KANONERNA

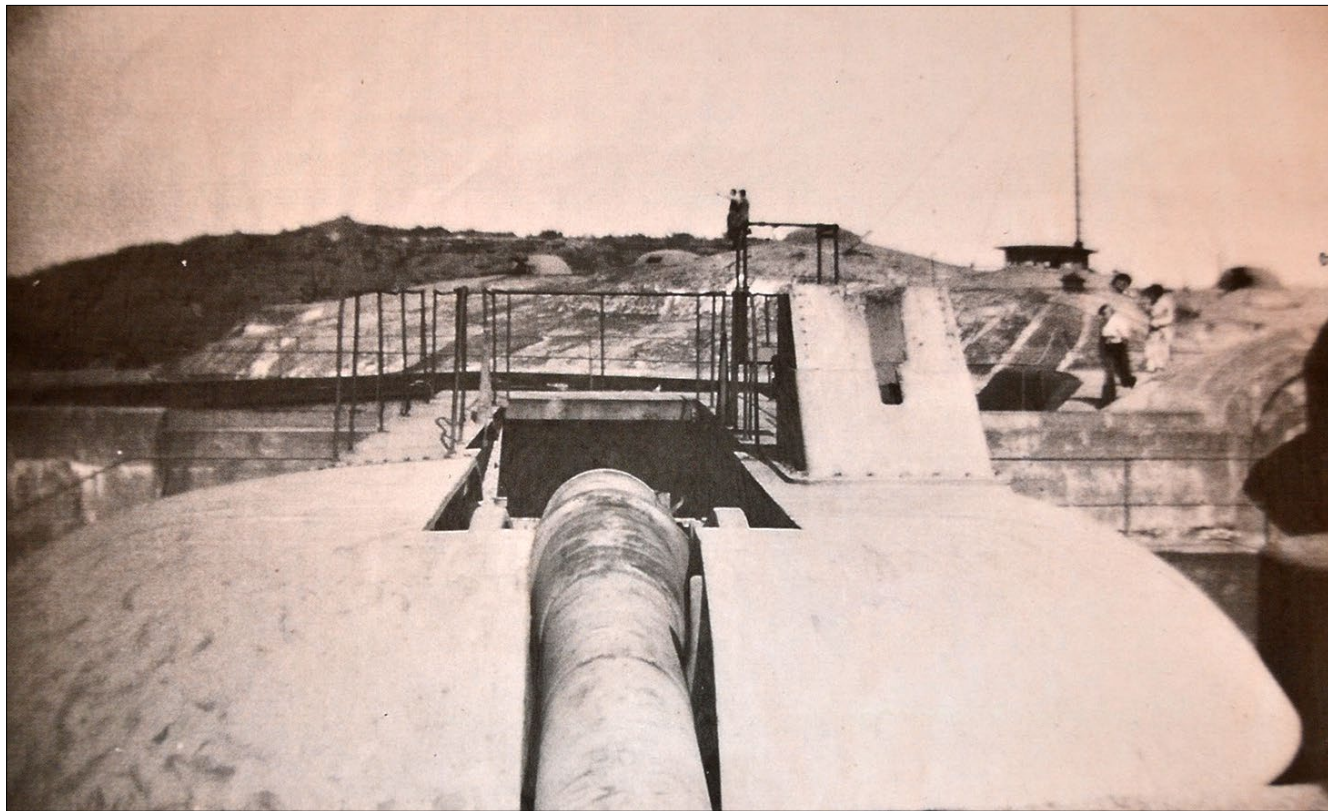
En av Oscar II fort 24 cm kanoner med riktning västerut. Vid pilen syns Vinga. Det var hit ut kanonerna nådde och skulle på så vis hålla en fiende på avstånd. Utvecklingen gick dock med rasande fart när det gällde fartygsartilleri, och det dröjde inte länge innan skottvidden för fartygsartilleri översteg avståndet. Fientliga örlogsfartyg kunde då beskjuta fortet på säkert avstånd, utom räckhåll för fortets kanoner.

Oscar II fort skulle förhindra fientliga fartyg att närma sig Göteborg och avvärja ett inträngande i Göta älv. Fortet fick därför de modernaste, och mest långskjutande kanoner som fanns att uppbringa i Sverige, de båda 24 cm kanonerna, av modellåret 1904, i ett så kallat självsänkande lavettage. Skottvidden var ca 13 000 meter, vilket var tillräckligt för att nå ut till Vinga fyr.

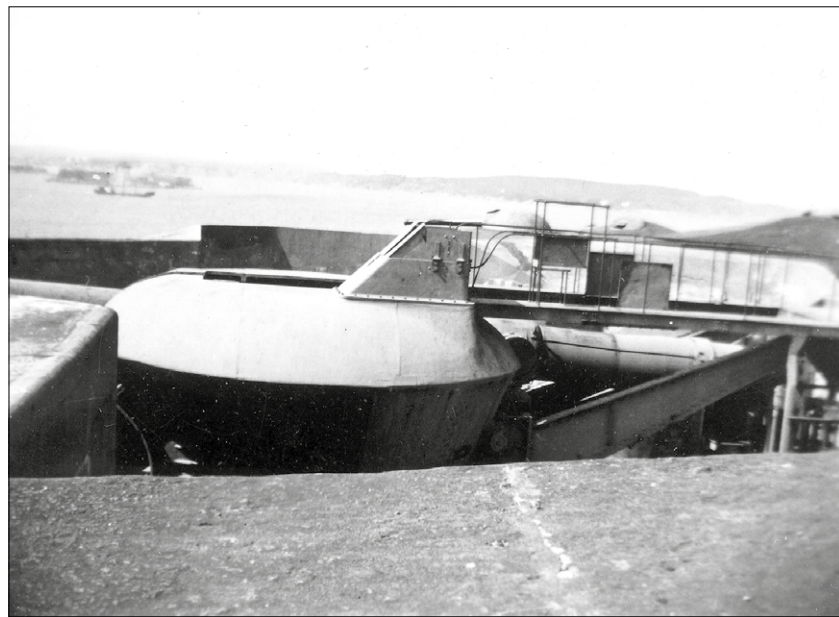
Kanonerna stod helt öppet uppställda i sina pjäsbrunnar, men nedsänkta bakom fortets skyddande betong och granit. Det var först vid eldgivningen som kanonen för ett kort ögonblick syntes över kanten. Rekylen från eldgivningen tryckte tillbaks kanonen ner på sin skyddade plats. 24 cm kanonen M/04 var Sveriges grävsta kanon i kustartilleritjänst. Pansarskeppen av Sverige-klassen hade visserligen 28 cm kanoner, men i fasta ställningar utgjorde 24 cm kanonerna ett kraftfullt försvar mot en annalkande fiende. Pjäsen blev den sista med vänsterräfflor och självsänkande lavettage inom den svenska marinen (kustartilleriet).

Rosten har gått hårt åt mekanismen, men man kan fortfarande läsa att det handlar om pjäs N:r 2.

Ytterligare en äldre bild, på en av fortets 24 cm kanoner, förmodligen tagen strax före andra världskrigets utbrott (1939). Bilden är lite speciell eftersom den är tagen från kommandoplatsen. Det stora sandsäcksskyddet döljer förmodligen en luftvärnsskulspruta, modell 1936 (eventuellt i dubbellavettage). Till höger om sandsäckarna skymtar den stora vattendammen som försåg fortet med vatten. Foton: Okänd

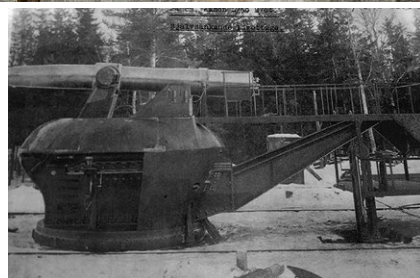
Det finns ytterst få bilder av fortets kanoner. Här en annorlunda bild på en av fortets 24 cm kanoner. I bakgrunden syns bland annat kommandoplatsen och två av de fyra 57 mm kanonerna i pansartorn. Det lilla huset i bakgrunden gick under benämningen Vaktstugan. Märklignast på bilden är dock de kvinnliga besökarna som syns på bilden. Lottor eller bekanta till fortets officerare?

De båda grova kanonerna för onekligen tankarna till den gamla krigsfilmen Kanonerna på Navarone.

1896 hade marinen beställt tre 24 cm kanon m/96 i självsänkande lavettage. Dessa var avsedda för Oscar- Fredriksborg, fästningen invid Vaxholm i Stockholms inre skärgård. Tekniken med självsänkande lavetter gav ett mycket bra skydd för beskjutning från längre avstånd. Tillkomsten av flygplan och flygstridskrafter var dock förödande för pjäser uppställda på detta sätt. De öppna pjäsbrunnarna var lätta att upptäcka från luften. Vid slutet av 1930-talet, förmodligen i samband med att fortet åter ”kom i tjänst” maskeringsmålades kanonerna.

Men andra världskriget innebar en helt ny tjänst för fortets kanoner. Samtliga fortets kanoner (ej Götiska batteriet) flyttades till andra platser i inom Älvsborgs fästning. 24 cm kanonerna (batteri O 2) hamnade i Hjuvik (Torslanda) och blev batteri Torslanda (TL). 15 cm kanonerna (batteri O 1), med sina torn, flyttades till Styrso och bildade batteri Styrso (SY). De fyra 57 mm tornpjäserna (batteri O 3) flyttades till Stora Stårholmen (söder om Galtö) där de bildade batteri Stårholmen (SH). Under andra världskriget var fortet alltså ”obeväpnat” men fungerade som stabsplats, förläggning och mätstation.

24 cm kanon m/04 i självsänkande vallavettage m/04. Foto: Okänd

BATTERI TORSLANDA TL

Som en del av förstärkningen av kustartilleriet inom Älvsborgs fästning kom Oscar II fort kanoner att flyttas ut till andra platser. Fortets huvudbeväpning, de två 24 cm kanonerna skickades till Bofors under våren 1940, där eldrören djuprefflas, och ett nytt lavettage m/40 tillverkas.

Ny ammunition framställs också. Den tidigare maxskottvidden på 13 000 meter ökas nu, genom den nya ammunitionen och bättre elevationsmöjlighet upp till 35 grader, till 23 300 meter.

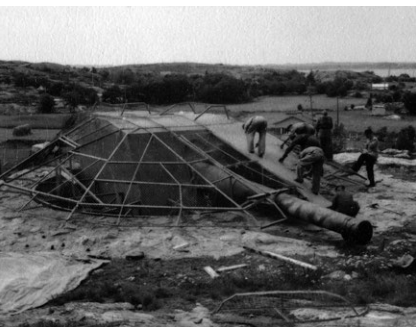
Efter moderniseringen placeras pjäserna i Hjuvik (Torslanda) och bildade batteri Torslanda (TL) som byggdes 1941-42. Det stod klart i mars 1942 och har följande berganläggningar i det helt nya batteriområdet:

- A 1 1:a pjäs med ammunitionsdurk och förläggning
- A 2 2:a pjäs med ammunitionsdurk, förläggning och sjukhus
- A 3 Sammanställningsplats (splats) och stabsplats
- A 4/OB 1 Kommandoplatz och mätstation 8 (TL)

24 cm kanon m/04A i 24 cm tornlavettage m/40 (24 cm tpj m/04A-40) Här en "propagandabild" från batteri Torslanda (Hjuvik). Batteriet stod färdigt 1942 och utgick ur den militära organisationen 1966. Batteriområdet fortsatte dock att användas av försvarsmakten fram till 1999.

Foton: KA 4 arkiv

Tornet får en beklädnad av nät och plåt, som bl.a. skall skydda mot napalm, och även bidra till maskeringen.

Foton: KA 4 arkiv

Batteriet består av de båda 24 cm kanonerna, som nu fått beteckningen m/04-40 i vallavettage med splitterskydd runt hela pjäsen. Från ammunitionsdurken under pjäsen transporteras ammunitionen med telfersystem och handvevad hiss. På pjäsen finns en elmotordriven ansättare. Pjäsen har maskinriktning, både för höjd-, och sidriktning.

Vid färdigställandet 1942 hade batteriet 16 mät- och observationsplatser. Sista skjutning med batteriet skedde i november 1951. Skjutningar hade tidigare skett årligen under 1942-48 samt år 1950.

Under 1958 moderniseras pjäserna med ett följevisarsystem och ammunitions-hissen får elmotordrift. 1959 ställs batteriet i materielberedskap efter försvarsbeslutet 1958. Detta innebär att krigsplacerad personal saknas samt att alla mätstationer utgår. Dock finns ammunitionen kvar för att kunna bemanna batteriet för landmålsskjutning.

Anläggningarna ombyggs 1959-60 till stabsplats för KAB 5 (kustartilleribrigad 5) samt huvudförbandsplats. Under 1966 utgår batteriet helt ur krigsorganisationen och allt underhåll upphör. Under 1999 förbereds de båda 24 cm kanonerna för en flytt tillbaks till sin ursprungliga plats - Oscar II fort!